Från Cadiz gjorde jag en utflygt till Xeres. Med ångbåt gick jag öfver bugten till en liten stad vid namn Puerto de Santa Maria. Derifrån gick färden genom ett öppet, till större delen ouppodladt land. Fortskaffningsmedlet var ett slags gigg, eller brokigt målad andalusisk fjäderkärra, *»una calesa»*. Väg var det lemnadt åt hvar och en att välja sig sjelf; ty man körde hvar man fann för godt på de öppna släta fältena. Efter en timmas åkning såg jag framför mig, muromgifvet och med hvita moriska torn, på kupan af den uppböjda slätten det beryktade *Xeres*. Sluttningen var täckt af vingårdar och dessas *Scherry* torde slagit lika många hjeltar som fordom den arabiska sabeln i slaget derstädes. Här stod näml. år 714 bataljen vid *Xeres de la Frontera*, genom hvilken Spanien för århundraden kom i morernas våld.

Xeres är en af dessa stora landtstäder, som man ser endast i södern. Det har 34,000 innevånare, och ändå kan högst få af dessa kallas egentliga stadsbor, utan stadens befolkning består till största delen af landtfolket från hela den på boningar tomma nejden rundt omkring. Denna sed att bo i städer, i stället för i spridda boningar på landet, är allmän i södern och kommer ej blott af den allmänna osäkerheten, utan äfven af klimatet. Mot söderns genomträngande sol skyddar alldeles icke den dallrande skuggan af löfverk; där fordras den fasta skuggan af murar och tak.

I Xeres tycks gamla drägter och seder bättre än annorstädes bibehålla sig. Jag såg där personer, äfven af den högre klassen, i andalusisk folkdrägt, d. v. s. jacka, vest och knäbyxor af sammet broderadt med silke och silfver, fransprydda skinnstibletter gående till knäet, och svart rund hatt med uppvikta brätten. I denna drägt såg jag en af stadens rikaste vingårdsegare rida längs en af stadens större gator på en präktig, krokhalsig och långsvansad stålgrå, andalusisk hingst.

När jag kom in på det sig så kallande hotellet och gick igenom en sal, där vid åtskilliga små bord personer satt och åt, helsade man på mig vid hvart bord jag gick förbi med den

gamla spanska artighetsformeln: *Gusta V:m* *) d. v. s. *Behagar Ers nåd smaka!* Härmed menar man dock inte det ringaste, och man skulle bli i ordets egentliga bemärkelse *glupskt* flat, i fall främlingen tog inbjudningen efter ordena och satte sig ned och delade måltiden.

Det vida märkvärdigaste i Xeres är de stora vinladorna, »*las bodegas*». Jag säger med flit *vinladorna*, ej vinkällrarna; ty vinfatena förvaras ej här under jord, såsom hos oss, utan öfver jord, i ofantliga, höga och långa skjul. Derinne är det alltid en sval medeltemperatur, ty solglöden är noggrant utestängd. Köld åter blir det här naturligtvis aldrig fråga om. Det var eget att gå genom dessa långa gallerier af tusentals scherryfat, uppstaplade på hyllor öfver hvarandra, från golf till tak. Man kan lätt bli yr i hufvudet af en sådan visit; ty den artige förevisaren, när han hör att man är långväga från, bjuder gerna att smaka litet här och litet där på de utmärktaste sorterna, och om man också blott läppjar litet hvar gång, så blir det dock ett ganska hetsigt nöje mot slutet.

Sherryvinet har utländningar att tacka för den förträfflighet det eger framför andra spanska viner. Inflyttade fransoser och skottar har infört genomtänkta och förbättrade metoder vid så väl vinstockarnas skötsel, som i synnerhet vid vinets beredning. Det *goda* sherryvinet är visserligen saften af endast Xeresdrufvor, men ej af *en* sort drufvor, utan af flera blandade olika slag af vida skild smak och i noga förhållanden. — Hufvudföreståndaren i en bodega, »*el capataz*», gör intet annat i hela sitt lif än går från fat till fat, smakar och befaller af- eller påtappning från det eller det fatet till det andra, tills han sålunda frambragt den rätta smaken. Härtill fordras både handlag, fin gom och att tåla bra. I midten af bodegan står alltid ett ofantligt fat med »*madre viño*», gammalt, godt sherry, af hvilket de yngre fatena får låna kraft och styrka.

Från bodegan förde mig den lede frestaren upp på ett högt torn, hvarifrån han visade mig om också icke hela verldens, så

*) Tilltalsordet är i Spanien »*Usted*», hvilket skrifs V:m, emedan det ursprungligen är en sammandragning af *Vuestra Merced*, Ers nåd.

åtminstone hela stadens och alla vingårdarnas härlighet. Men gissa hvaraf tornet bestod? Jo, af endast och allenast stäfver till vinfat, som sålunda konstmessigt upplagts att torka. Stäfvern var lagd i förband, bildande ett genombrutet arbete, så att luft och solljus kunde spela igenom. Inuti tornet var, alltjemt af samma material, anbragt en vindeltrappa, på hvilken man uppsteg till en platform på toppen. Man hade derifrån en vidsträckt utsigt öfver det vågiga slättlandet. Vid södra och vestra horizonten blinkade hafvet och Guadalquivir, och vid den östra skymtade Rondatraktens blåaktiga berg.

V.

Sevilla den 8 December.

Från Cadiz till Sevilla. — Landskapet kring floden Guadalquivir. — Ankomst till Sevilla. — Byggnadssättet. — Vandringar i staden: Katedralen och dess torn. Portvakterskans dotter. — Stadens allmänna danssal och »las bailarinas.» — Alcazarn och dess trädgård. — Nordens och söderns lynne. — Katedralen. — Åter vandring i staden. — La perla de Triana. — Månskensnatt på Plaza de la Magdalena. — Tobaksfabriken; förr och nu; cigarrspinnerskorna. — Autodaféplatsen. — Tjurfäktningsbanan. — — Gator i Sevilla. — Drag af Sevillas historia.

Nyss hemkommen från en vandring längs Guadalquivir genom en vidlyftig park af orangeträd, blommande rosenhäckar och oleanderbuskar i ett klart, angenämt varm väder, till temperaturen liknande en vacker dag i slutet af September hos oss, — Celsii thermometer visade i skuggan 16 grader, — sätter jag pennan på papperet för att låta edra tankar resa efter mig från Cadiz, uppför Guadalquivir och till Sevilla.

Från Cadiz for jag den 26:te November med ångbåt till Sevilla. Ångbåten hjulade oss snart ut ur Cadizbugten. Ett litet stycke gick det i öppna Atlanten under våldsam sjögång; men snart svängdes om en udde och vi styrde in i Guadalquivirs mynning och vidare uppför denna flod. — Det var ett egyptiskt landskap! Åt ömse sidor utbredde sig en ofantlig, sumpig, lågslätt, begränsad af låga, hvita sandkullar, och vid flodens mynning stod en mängd pyramider af uppstapladt salt. Detta var *La Marisma*, Spaniens Pontinska träsk. Den öde slätten var betäckt af buskar och högt gräs, i hvilket betade oerhörda hjordar af får och långhorniga oxar, vaktade af halfnakna herdar. Jag tänkte på Israels barn i landet Gosen på Nilens Delta. Här och där vid flodstranden såg man en konisk rörkoja, hvilken såg ut som en vanlig halmstack hos oss, endast med den skilnaden att en dörr var anbragt i sidan af stacken. Stundom

var en sträcka af landet odlad. Då såg man långa processioner af plogar, sex, sju stycken i rad, hvardera förspänd med 4 à 6 oxar, tåga efter hvarandra, plöjande den ena efter den andra i samma fåra — himlen hvete hvarför! Ibland mötte vi någon flodbåt, långsamt framförd af ett högt segel, triangelformigt, med spetsen nedåt. Flodens yta var på långa sträckor bokstafligen betäckt med skaror af vildgäss och andra flyttfoglar, så trötta af sin föregående långa flygt, att de knappast ens jemkade sig något åt sidan för ångbåten. Kanske trodde de, att de redan hunnit till Nilen, deras resas mål! Jag var färdig att tro så med och väntade blott att få se något krokodilhufvud uppsticka ur den trögt framflytande gula böljan.

Vid *Pueblo del Coria* förändrade sig landets utseende något. Slätten begränsades i horisonten af berg, och marken upphörde att vara träskaktig och lyfte sig ett par famnar öfver ytan af floden, slutande med en tvärbrant strand. Eller, om man heldre så vill, floden hade gräft ned sin fåra ett par famnar under slättens yta.

Här och där syntes ett pittoreskt arabiskt vattenhjul, som upphemtade vattnet ur floden. Straxt grönskade då omkring detsamma en orangedunge och under och mellan trädena frodades yppiga trädgårdsland. Vid en landtgård, kallad *la Abundancia*, hade en utländsk nybyggare uppställt vid stranden en ångmaskin med pumpverk och sålunda tillskapat en vidlyftig omkrets af rikt öfverflöd. Landet blef nu allt mer och mer befolkadt. By följde på by, och i solnedgången nådde vi Sevilla, där fartyget lade till vid foten af *Torre del Oro*, ett arabiskt torn vid stranden af Guadalquivir. Det gjorde nu skäl för sitt namn, Torre del Oro, »guldtornet», guldrödt som det var af den nedgående solen. En orangepark mötte vid bryggan; men man fick intet se af densamma; ty innan vi hunnit i land, täckte ett tätt mörker allting. Detta söderns hastigt påfallande mörker med stjernhimmel från den klaraste soldager har ingenstädes så mycket väckt min uppmärksamhet som här i Sevilla, där, under mina kringvandringar i dessa labyrinter af smala slingrande gator det redan flera gånger har händt mig, att glömma, att klockan nalkades till sex, — och så gick solen ned och mörkret kom som en öfverraskning, och jag hade all möda

att leta mig hem. Gatulysning kommer naturligtvis inte i fråga! Men:

»Quien no ha visto a Sevilla,
No ha visto a maravilla!»

Den, som ej sett Sevilla
Har ej sett ett underverk.

Nästan hvarje stad i Spanien har sitt sjelfsmickrande versifierade ordspråk om sig; men huru storskrytande det sevillanska än är, så har jag dock tyckt det vara det minst öfverdrifna! Redan under vandringen från ångbåten till fondan blef jag alldeles förtjust af hvad jag såg i dunklet. — Det ligger ett alldeles obeskrifligt behag i det här sedan morernas tid rådande och under tidernas alla vexlingar oförändradt bibehållna byggnadssättet! Här har man då ändtligen kommit från Europa! Man är midt inne i österlandets både byggnads- och lefnadssätt. På det österländska sättet visar den enskiltes boning, skygg för offentlighet, åt gatan till endast släta, hvitrappade väggar, och endast ibland har den, såsom ett medgifvande åt Europa, ett eller par stora fönster åt gatan. Dessa fönster är dock då alltid försedda med fasta jerngaller för. Dessa jerngaller, *»rejas»*, är alltid grönmålade och står fram ett stycke från fönstret. Sevillanskans älsklingsplats är att sitta på kuddar i denna tillslutna gallerbalkong och titta ut på gatan. Hvar gång jag såg ett fruntimmer sitta i ett sådant framskjutande gallerfönster, tänkte jag på det gamla svenska ordet: *jungfrubur*, som här fann sin fulla tillämpning. Dessa *rejas* spelar en stor roll i alla sevillanska frierier och kärlekshistorier. Igenom denna gallerbur samtalar den unga señoran om aftnarna med sin tillbedjare, till följd af en slags tyst tillåtelse af föräldrarna, som litar på jernstängernas fasthet, om också ej just på dotterns. — *Han* står utanför på gatan, klädd i andalusisk Majodrägt, för att ej bli igenkänd af förbigående, och hviskar genom gallret. *Hon* sitter innanför gallret med mantillan öfver halfva ansigtet, fullt öfvertygad om att det öga, som är blottadt, är tillräckligt för att fullända hans nederlag! — Midt på byggnaden är vanligen en hvälfd ingångsport eller portgång utan alla prydnader. Men

ändå, första gången man kommer midt för ett sådant porthvalf, måste man ovilkorligen stanna af tjust häpnad; ty den insigt, man då har genom hvalfvet, är i sanning förtrollande! Porthvalfvet är afstängdt af en inre grönmålad gallerport mellan två lätta marmorpelare. Denna gallerport är gjord af breda, men ytterst tunna jernskenor, vända med kanten utåt och slingrade i de mest invecklade arabeskformer. Då man sålunda ej ser skenornas bredd, utan endast deras kant, så får härigenom gallerporten, då man står midt för densamma, utseendet af ett luftigt filigramsarbete, ehuru den i sjelfva verket är ganska fast. — Igenom och innanför denna port ser man *el patio*, den aflångt fyrkantiga inre gården, vanligen lagd med hvit marmor. I midten spelar alltid en springbrunn, omgifven af en grupp af blommor och orangeträd, och öfver brunnen hänger en lykta, hvars röda sken glittrar mot springvattnet. Kring gården löper en betäckt gång, uppburen af lätta hvita marmorpelare på Alhambravis. Innanför pelargången är sommarsofrummena belägna, och en trappa upp vinterrummena; men det egentliga sällskapsrummet är sjelfva *el patio*, gården. Om sommaren öfverspännes hela denna gård med ett soltält, som fuktas för att ge svalka.

Jag tog in i ett äkta spanskt, vid *placa de la Magdalena* beläget *Casa de Huespedes*, hvilket lockade mig med sin vackra port och patio, men som inuti, naturligtvis, befanns vara ytterst illa försedt. Midtemot, tvärt öfver det lilla akacieplanterade torget, låg Sevillas största, på ett slags europeisk fot hållna hotell, *Fonda de Madrid*. Jag hade ämnat ta in där, men fann ej något rum ledigt, emedan jag vid uppgåendet från ångbåten fördröjt mig framför alltför många lockande portar och patios. Mina mål kunde jag dock ej intaga i la Casa de Huespedes, ty matlagningsoljan befanns derstädes vara mer än vanligt svår. Jag gjorde derföre upp på fondan att få vara med om table d'hoten derstädes. Hvad där serverades, var åtminstone någorlunda ätbart, relatift taladt. Såsom ledning för bedömandet af dess absoluta halt vill jag dock berätta ett enda litet exempel. När vi steg i land från ångbåten, var en uppassare från hotellet till mötes och sökte värfva gäster genom att på bruten engelska prisa den goda födan på den fonda, hvars ombud han var. I syn-

nerhet uppehöll han sig vid att man där fick utmärkt thé och *smör*. Ordet öfverraskade mig, afvänd som jag nästan var, från att få *smör* i Spanien. Har ni *smör* på fondan? frågade jag. — »Ypperligt smör, señor, *nyss kommet*.» — Är det »*kommet?*» Hvarifrån? — »Alldeles ypperligt! kommet från England med sista Cadizångbåten!» — Mjuka tjenare, osaltadt smör och 10 dagars sjöresa i denna hetta! — Hvad som mest öfverraskade mig vid table d'hoten var dock att se spaniorerna mellan nästan hvar rätt ta upp sin tobak och sina små häften af cigarrettpapper och med den dem egna färdigheten rulla in tobaken i pappers-lappen, tända på de på bordet för detta ändamål framsatta små *braseros* eller glödfat med kol i, och röka helt ogeneradt, oaktadt det var en hel del fruntimmer vid bordet!

Dagen efter ankomsten gick jag genast ut att bese staden i sällskap med en äldre och ett par yngre engelsmän utom den förr omnämnde m:r Berry, — allt bekantskaper, gjorda under resan. — Medan jag talar om engelsmän, hur många gånger har jag ej under mina resor välsignat den stund, då jag högg hål på garnisonslifvets lättjo-is och tog undervisning i engelskan! Detta språk är af den stundligaste nytta under en resa och särskildt så här i Andalusien; ty nästan ingen menniska förstår här fransyska, men engelska är här hotell-, vägvisare- och handelsspråket. Dessutom har det enda angenäma sällskap, jag här träffat, varit engelsmän, och, som ni vet, kan en engelsk gentleman definieras med: en väl uppfostrad person, som ej talar annat än engelska. Dock har jag orätt att säga, att jag här endast talat engelska. Jag har äfven här talat mycket *svenska;* ty här vistas nämligen den svenska målaren Egron Lundgren, en hygglig ung man, och som, bosatt här sedan två år, känner Sevilla på sina fem fingrar.

Sevillas katedral, den verldsberyktade, står på platsen för en för detta stor morisk moské. Denna upptog med sina kringliggande förgårdar en vidlyftig fyrkant. Inuti denna står nu katedralen, det götiska jättetemplet, omgifvet af moriska förgårdar och murar. Sjelfva tornet, den vidtbekanta *la Giralda*, är moskéns gamla hufvudtorn, detsamma, från hvilket *Mueddin* uppmanade de rättroende till bönen. Sjelfva katedralen är både till

det yttre och det inre götisk, men ej dyster, fanatisk, som den i Toledo, utan luftig och uppåtsträfvande — evangelium, ej blott lagen! — Och dagern från de ofantliga spetsbågsfönsterna med deras åldriga, dunkelt färgade rutor, är visserligen dämpad och beröfvad sin verldslighet, men öfvergår ej till ett mystiskt halfmörker såsom där. Marmorgolfvet är rutigt, svart och hvitt som ett schackbräde. I kyrkan sågs en hel del personer förrättande sin andakt; de flesta — här såsom i alla länders och trosbekännelsers kyrkor — fruntimmer. Liksom öfverväldigade af sin känsla hade de knäfallit på marmorgolfvet och tycktes alldeles försjunkna i bön och betraktelse; men solfjädrarnes frasande blandade sig såsom en protest af fjärilsvingar med tonerna af messan från koret, och jag vill ej svära på, att ju ej en och annan eldblick ur ögon, lika svarta som egarinnans drägt, stundom, under skydd af mantillans spetsar, flög till främlingen, i stället för till helgonbilden.

Uppstigandet i Giraldan (tornet) var eget, derföre att, i stället för på en trappa, vandrade man uppåt på ett långsamt stigande plan, som gick i fyrkantig spiral inuti tornet. Utsigten från spetsen af tornet var ingenting särdeles. Sevilla ligger på en stor enformig slätt, som endast i fjerran begränsas af höjder, och staden sjelf är, då den ses så där i fågelperspektiv, vanställd af sina gråa, rysliga tegeltak. — Portvakterskan till la Giralda, en gammal hexa, bodde i ett litet rum nere i tornets fot; men detta rum var tillika ett dufslag, ty jag gjorde där bekantskap med gummans dotter, *Amparo Alvarez*, Sevillas berömdaste *bailarina*, »danserska». Jag återsåg henne sedermera samma afton i danssalen. I staden finns nämligen en sal, dit alla aftnar samlas de bland Sevillas döttrar af folket, som hunnit en högre färdighet i konsten att dansa de spanska nationaldanserna. Hvar och en, både främling och infödd, har tillträde såsom åskådare och detta utan afgift; men under det att en sådan der skalkaktig unge dansar, kastar hon såsom ett gunstbevis till någon af de kringstående sin näsduk eller den runda spanska majohatten, som hon lånat af någon åskådare, och hvilken hon under dansen svänger kring hufvud och fötter under tämligen lättfärdiga rörelser. Bruket fordrar sedermera att, när man återställer till henne dessa saker, skall

ett silfvermynt vara inknutet i näsdukshörnet eller instoppadt under remmen i hatten. Jag råder dock att stoppa in ett *litet* sådant. En af mina engelsmän ditlade en *sovereign*, och han blef sedan bokstafligen öfversållad af hattar och näsdukar och måste slutligen taga flykten.

Amparo var en förtjusande flicka och enligt ryktet lika oöfvervinnerlig som road af att sätta hjertan i brand. Jag har sett många verldsberyktade dansöser, som ej egt en sådan tjusningsgåfva. Hon var ej egentligen vacker, och figuren, ehuru lätt och spänstig, var ingenting egentligen ovanligt; men så snart hon började dansa var hon verkligen farlig! Hvarje rörelse var en trollformel, och jag gick derifrån mycket osäker om det varit kastagnetterna eller ett hagel af Eros' små pilar, som jag hört smattra kring örona.

Från Katedralen gick vi till den närbelägna Alcazarn, det gamla moriska slottet (»Al Kasr», Cæsars hus). Det är en blomma af samma arkitektur som Alhambra; men man har doppat den stackars blomman i kalk. Eller med andra ord: man har hvitmenat allt! Formerna är Alhambras, men färgerna är borta! Den vackraste och bäst bibehållna gården var den innerligt täcka lilla *Patio de las Muñecas*, »dockgården.» Trädgården till Alcazarn var egen. Orangeträd, blommande rosenträd och myrtenbuskar, allt stod der på ett — *golf*. Marken var nämligen lagd med platta stenar, såsom i los patios. Otaliga små vattensprång framträngde, vid ett gifvet tecken, från alla håll och svalkade luften. — Detta är den form, i hvilken sydlänningen tycker om naturen. Om engelsmannen kallar den förädlade trädgårdskonsten »landscape-gardening», så skulle man kunna kalla trädgårdarne i södern ej allenast i städerna, utan äfven vid landtställen och lustslott, för »a town-gardening». Man har tillagt fransoserna uppfinningen af den stela trädgårdsstilen med klippta häckar, stenlagda gångar, blomsterqvarter i matematiska figurer, fyrkantiga dammar med stendelfiner o. s. v. Stilen upptogs visserligen och utbildades till sin höjd i Frankrike, och gick derifrån ut med de fransyska moderna; men andan, riktningen i stilen är längre söderifrån. Söderns folk är stadsfolk. I södern bor man i stad af smak, på landet endast af nödtvång. I norden

på landet af smak, i stad endast af nödtvång — åtminstone om sommaren. Undantag kan ej kullkasta regeln. Det är således lätt förklarligt, att sinnet för naturens skönhet har sitt hufvudsäte i norden, sinnet för konstens skönhet i södern. — En betecknande tillfällighet är äfven, att sjelfva språket i norden älskar att skarpt skilja land och stad, då deremot söderns gerna suddar ut gränslinien. Don Ramon Garcia, som jag reste med i diligensen från Madrid, sade alltid, då han talade om staden Alicante: »*mi pais*», och sydfransosen säger: »*mon pays*» i samma bemärkelse. Jag hörde t. ex. en gång följande yttrande: »*S:t Etienne! Si je le connais? C'est mon pays.*»

Förlåt denna afvikelse! Det kan med skäl förvåna er, att betraktandet af Alcazarns trädgård kunnat bära en så kärf frukt som denna betraktelse. Onekligen hade här varit mera anledning att tala om apelsiner, som smälte i munnen, och om söta citroner, *limones dulces*, af en egen behagligt parfymerad smak etc. goda saker.

Sedan vi sålunda i hast besett katedralen och alcazar'n med dess trädgård, skilde jag mig från mitt sällskap, hvilket skyndade vidare »på beseende», och återvände ensam till katedralen. Jag vet ingenting ljufligare än att, ostörd af vägvisare eller förklarare, vandra kring bland minnesmärken af fordna tiders konst och lif och öfverlemna sig åt den halft drömmande, halft vakande sinnesstämning, som alstras af det passiva betraktandet, under det att de andliga sinnena döfvas af det vemodigt berusande doftet af minnets narkotiska blomster! — Kanske är det denna minnets narkotism som gör, att det ej vanligen är nyttigt för ett folks *framtid* att ha en stor *forntid?* — Dröjande vandrade jag sålunda hela timmar under katedralens himmelsträfvande hvalf, lyddes till messans och orgelns toner, betraktade solstrålarne, som lekte bland pelarraderna, eller bjert upplyste någon tafla med madonnan och barnet eller med något helgons martyrdöd, eller med någon brunklädd munk på knä framför sin berggrotta, — Sedan hvilade jag mig på marmorbänkarna under orangeträdena på den moriska förgården *patio de los naranjos* och betraktade Giraldans väldiga, brunröda massa, tecknad på den spanska himlens varmt mörkblå grund! Slutligen lemnade jag katedralen och

SEVILLA.

vandrade utan mål för mina steg bort öfver *Plaza de la Constitution*, där jag en stund uppehöll mig med att betrakta dess ålderdomliga *ayuntamiento* eller rådstuga. Genom ett nät af smala, slingrande, med platta stenar lagda, svala och skuggiga gator kom jag sedan, jag vet ej rätt huru, ut ur den egentliga staden och ner till den sandiga stranden af Guadalquivir, där stora hopar af den svarta andalusiska svinracen låg och vältrade sig i solsteket. De hade nyss inkommit från sina beten i ekskogarna i bergstrakten, där de ätit sig smäck feta af söta ekollon, den frukt, *bellotas*, som ofta utgjorde den irrande Don Quixotes enda näring. — Tanken på Cervantes förde mig till tanken på hans tjuf- och kanaljenovell »*Rinconete y Cortadillo*» (smygvrå-mannen och börsbeskäraren). Den spelar till en stor del just i denna utkant af Sevilla. Framför mig, tvärt öfver floden, hade jag nämligen förstaden *la Triana*, zigenarnes, *los Gitano's*, tillhåll. Ur ett ruskigt näste vid flodstranden knäppte kastagnetter, surrade guitarren och sjöngs en spansk melodi. Kanske var det blott en inbillad likhet, men kanske var det verkligen, såsom jag tyckte mig höra, »*la perla de Triana*», man sjöng derinne: »den friska flickan» med »den bruna hyn», som har till ögon två solar», och hvars »ansigtsuttryck och behag ingen man kan emotstå», så att visans författare, hvars »ögon svider af att han sett på henne», säger sig vara »grufligen frestad att ta hennes far till svärfar, ehuru han är svart som tjära.» — — —

Jag kunde dock ej förvissa mig om huruvida det var denna visa eller någon annan; ty det var för sent att bege sig öfver floden och inträngа i dessa osäkra nästen. Solen gick redan ned. Kyrkklockorna ringde till *la oracion*, stunden för aftonbönen och för hemliga kärleksmöten. Några ögonblick brann himlen af en sinnlig purpurglöd, såsom söderns andakt och dess kärlek, och mörkret föll hastigt på, och stjernorna tindrade!

Hur jag möjligen någonsin skulle hitta tillbaks till hotellet och dess säkert redan började table d'hote, föreföll mig mer än tvetydigt; men jag var nu i det apatiska tillstånd, då man lätt begriper, hur spanioren på nästan hvad fråga som helst kan svara helt lugnt: »*Quien sabe*», »hvem vet»? Emedlertid — quien sabe huru! — befann jag mig snart åter på la plaza de la Mag-

dalena och framför fondan och fick äfven min del af kroppslig föda, kryddad af en butelj ampert, egendomligt Manzanillavin. — När jag kom ut från fondan, hade månen gått upp, och den ena sidan af plazan låg hvitglänsande i dess sken, under det den andra täcktes af en svart skugga. Jag lade mig — på gränsen af denna drömmande klarhet och detta varma mörker — på en hvit marmorbänk under akacierna. — Ett vattensprång plaskade, löfvet susade sakta, och jag rullade, som en äkta spanior, den ena cigarretten efter den andra och rökte och blandade dess narkotism med vinets, minnenas, söderns, poesiens och drömmens, — — — tills jag for upp vid ljudet af hoftramp, klatschande, skrik, buller och pinglande af bjellror! En med åtta mulåsnor i spann bespänd vagn rullade i hvinande fart af öfver torget! Det var *el correo*, posten till Cordova och Madrid. I detsamma ljöd midnattsslaget från kyrktornena, och som jag kände en liten aning af kyla i Novembernatten, klädd som jag var i tunn sommarrock med endast min plaid kastad öfver mig, så skyndade jag mig in i mitt Casa de Huespedes för att fortsätta drömmen om min första dag i Sevilla!

En af Sevillas märkvärdigheter är den stora kungliga tobaksfabriken. Den ligger i utkanten af staden och är en ofantlig byggnad med icke mindre än 28 stycken inre gårdar eller patios. — Sjelfva byggnaden är ej vacker; men den är ämnad att vara ej allenast detta, utan till och med storartad och är, ehuru misslyckadt, hållen uti en stil af kungligt palats. Den byggdes på 1700-talet i och för tobaksfabriken. Träder man in, så påträffar man i en af de nedre våningarna stora salar, där tobaken vägs, sorteras och undergår de första betnings- och beredningsprocesserna. I denna trakt af byggnaden är äfven snusqvarnen, där det gula spanska snuset tillverkas. Tobaken färgas till detta ändamål med en jordart, kallad *Almagra*. Den första vridningen och skärningen af tobaken, äfvensom dess malning till snus sker med maskineri — men ett maskineri af den enfaldigaste beskaffenhet! Groft och klumpigt sammansatt af trä, drifs det af en mängd mulåsnor genom vandringshjul, såsom man drifver våra tröskverk med oxar. — Denna fabrik med sitt yttre tycke af kungligt palats och med sina råa maskinerier och sitt handarbete

i det inre, karakteriserar ej illa förr och nu. Vid nutidens stora fabriker har man på ingenting tänkt mindre än på arkitektur; men arbetet drifs med maskiner, i hvilka allt är underbart fulländadt; och äfven det yttre blir, i mitt tycke, vackert på sitt eget sätt genom sin kraftiga enkelhet. Denna olikhet i anda mellan förr och nu har jag ofta kommit att tänka på, och nästan hvar och en har dagligen under sina ögon något föremål, som kan tjena till illustration deraf. Betrakta till exempel en gammal blank malmkanon med sin konstrikt arbetade drufva och mynning, och se, hur den öfverallt är graverad och sirad; och på midten står kanske, såsom handtag, ett par gripar med uppspända vingar o. s. v. Men deremot sker uppsättningen med klumpiga träkilar, och fänghålet är omgifvet med en fördjupning att lägga krut i, hvilket, när det tändes af luntan, fräser en god stund först, innan skottet går af. Ställ derbredvid en svart nutidens jernbombkanon med dess fruktansvärda enkelhet i form, blixtsnabba antändning och snabba och hårfint noggranna sigtinrättning! Eller jemför ett prentadt, måladt och förgylldt svårläst legendarium på pergament från medeltiden med en nutidens prydnadslösa bok, som endast är den möjligast beqväma och motsvarande formen för innehållet! Eller om man till och med vill öfvergå på det andliga området: tag ett af nutidens språk, t. ex. det mest i tidsenlig riktning utvecklade engelska språket med dess rikedom på ord, men flärdfria enkelhet i böjningsformer och klarhet och rätt på saken i meningsbyggnaden, och jemför det med ett af antikens språk med dess öfverflöd af former och böjningar och dess konstrikt, efter författarens nyck omkastade meningsbyggnader — det ena ett lätt laddadt och lätt handteradt och för alla tillgängligt knallhatts-spetskulegevär för tankens blixt; det andra en gammal, tung och tre alnar lång, damascherad och silfver- och guldinlagd räffelstudsare med nerbultad presskula och med lunt- eller på sin höjd flintlås. Det träffar äfven målet, om det handteras rätt; men med hvilket besvär! Man sökte förr att göra det nyttiga vackert; man tänker nu blott på att göra det nyttiga nyttigt; men månne man ej just derigenom får det nyttiga mera sannt vackert än förut?

Om maskinerna är dåliga, så bedrifs åtminstone handarbetet

i storartad skala. — Fabriken sysselsätter ej mindre än åtta tusen, säger 8,000, mest qvinliga, arbetare! Berg af tobaksblad förbrukas här dagligen och förvandlas i cigarrer, och pappers-cigaretter, eller bearbetas de till snus eller till rök- och cigarett-tobak. — Arbeterskorna sitter vid en mängd smala tvärbord, hvilka utgår från väggarna i de ändlöst långa salarna. Tillverkningen af cigarrerna tillgår så, att tobaksblad och stjelkar rullas mellan händerna af arbeterskan, och slutligen slår hon ett helt och fint blad utanpå, så knips spetsen till, och cigarren är färdig. Detta är hvad man kallar att »spinna» cigarrerna, och operationens lyckande beror mycket på handlaget. Emellertid går detta arbete förvånande fort, och en god arbeterska lär kunna rulla 4 à 5 hundra cigarrer om dagen. — Vid ändan af hvart bord står en föreståndersk och öfvervakar arbetet. Alltemellanåt tar hon munnen full med vatten och strilar så ut det öfver bordet och dess förråd af tobaksblad för att göra dessa lagom fuktiga och litet slemmiga på köpet. Det är med cigarrer som med vin, man förlorar lusten att begagna båda delarna för flera dagar, sedan man sett tillverkningen. — Det lustigaste vid besöket var den skenheligt moraliska betäckning, under hvilken man fördes ikring i denna pladdrande och tobaksrullande fruntimmers-verld. Framför tåget af oss fremlingar gick nämligen en gravitetisk föreståndare, och såsom pålitligt arriergarde slutades kolonnen af ett par vederstyggliga käringar, som skulle se till, att ingen traineur lemnade sig efter till spinnande af någon kärleks-intrig med cigarrspinnerskorna. Försigtighetsmåttet var dock skäligen öfverflödigt; ty en värre samling af oförskämda, sedes-lösa markattsansigten, än dessa 8,000 sevillanskor kan man näppeligen föreställa sig. Här kunde Tegnér med skäl utropat: »Verlden tyvärr är af qvinnor full!» Jag såg knappt ett enda undantag från denna allmänna fulhet. Emellertid lär varan ändå ingalunda försmås — i brist på bättre, liksom de privilegierade regaliacigarrerna — och dessa *cigarreras* är för Sevilla hvad grisetterna för Paris. — Att våga yttra att en sevillanska kan vara ful? Man skall förmodligen anse detta såsom rent af kätteri, men hvad är att göra? Sanningen framför allt! Må man dock ingalunda tyda min tanke så, som skulle sevillanskan van-